

ACC. N:R M.

14345:1-48.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Alma Nilsson, Förschult*
Härad: *Skånska* Berättare: " " "
Socken: *Döderhult* Berättarens yrke: *f. d. äldred. h. förest.*
Uppteckningsår: *1957* Född år *1875 i Skatelöv*

*Sköbelsmålari. s. 1-48.**LUF 89.*

ACC. N:R M. 14345.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Berättaren Alma Nilsson har som upptecknare och ortomeddelare kommit sin biografi till Förlänsarkivet tidigare, troligtvis 1954. Med födda arvsanlag från en gammal bondfamilj i 5-6 led började redan i barndomen mer och mer utvecklas hos mig och har gjort mig till släkt-orts-forskare under hela mitt liv. När jag därför 1918 kom hit till Döderhuset var det för mig en helt naturlig sak att jag började lysna till gammalt folklev även här. Detta har förutsatt med framgång jag har kunnat inhemta mycket i dessa ämnen. Som en upptecknare dock ej får några upplysningar väl och korrekt hopplodade, har jag ^{gärna} ~~kan~~ att många berättare måste sökas upp, då kan jag genom en uppgift här, och en där — kanske 1-2 mil längre bort

ACC. N:R M. 14345.

få en del av ett parrel som sen måste
passas samman. Nu kan jag därför ej
uppgå alla dessa berättare som jag, en liten
grut eller två jag sett hos i ena hörnet
av en socken, eller i andra, men det berättar
med mig att jag — — utan att kryta
kan, och vågar bifoga ansvaret, tjäna mig
som jämn som Tagerman = berättare.
Jag skriver vad jag hört och sett och
erfaret, och kontrollerat genom olika
yrkesmäns svar på mina ofta förut
kända frågor.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. NR M. 14345:1

1. Möbelmåleri

Andra dekorativa möbler från äldre tid än skåp, av olika slag finnes ej i denna trakter, alla andra möbler som finnes äro onnsågade, vilket måste anses helt naturligt. En möbel här väl målad som helst har efter 50-75 års användning måt ^{man} ryggas upp om den skulle kunna bli till gäddje för dess egare. Vid denna uppsnyggning har den så gott som alltid moderniserats — och trots att ingen dekor funnits på den, har man velat efterapa nyare tidens — ofta från andra Landskap — eller kanske socknars dekor, på en på en kanske kringvandrande målare som mot en hellig tempel, mat och läsi, stannat i gården och målat om gamla

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Smf 89

möbler oftast efter eget gottfinnande
och med egna mönster.

Efter hand som de gamla bords-
bänken rensats eller omhyllats, har de gamla
oftast stora och oförnuftiga möblerna fått
skatta åt förgämligheten: såsom t. ex. de
stora skåpen, de gustavianiska sängarna
vilka ofta gick under den kända namnet
benämningen lägg-busa-säng. Dessa
brändes oftast upp, och ersattes med nya
järn- eller björksängar s. k. förämnings-
sängar. Där den ene kottens halvan sköts in
i den andra ättes 3 stycklara längder.

Den gustavianiske dugde nu vid sekul-
skiftet endast i en vardagsrum i torftup-
or och mindre ny-modiga hem. En
och annan som av pietets skäl lät den stå
och boar där för att han event. han — var född

i den. Lät dock en smickare göra en lamm (= ett
lock) till den och så blev det strax en vacker
saffa — dock lät man oftast mäs om den
ty den var skamföls. I början av 1800 tal-
et hade ju de itoppade sofforna kommit i
i bruk och nu ville ingen dras säure än
den andra, därför äkte den vacker gamla,
bner eller knindre skulpterade lång-säng en
enent. omgjord till saffa, ut. Sådana finnes
möjligen i enstaka fall men upptecknarna
har ej: trots intigt sökande en an orten hem-
mat finna någon. Lika så med de gam-
la hederliga slag-borden (= klappbord)
med skåns i stort format, som användes
som matbord, dels nysgare till gillerbord,
dels äldre och slitnare till matbord i vardags-
lag. Dessa 1800 tals häpnadsvärd
möbler har dock aldrig varit dekorerade

med blomstermönster utan målade i en-
dast 1 färg, dock har skulpturen i de flata
färg varit i helt varierande färg, från slät
sidorna, mest har skulpturen målats i svart
= helt svart färg, liksom på de gamla björk-
möblerna (för öfrigt polerade).

Blommor eller annan målad dekoration
tycks ej ha förekommit så allmänt som
t. ex. Dalarna, Halland, och även andra
orter inom Småland. I Törelsmålningen
har varit — i de flata färg en-
färgad] samt i båda färg ådrad.

Stolar och bord saknade oftast
ådring. På panelmålning = dörrar t. ex.
har båda delarna förekommit.

Skrin storlek 80 x 60 cent. har förekom-
mit allmänt här i Döderhult. Ex.

4. Under upptecknarens tid här som före-

ACC. N:R M. 14345: 5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5.

Sländarinnor för Drott. Ålder hem ären
1912-1922, hade flera av de gamla 80-90
åriga kvinnorna vid ankarnen dit, sina
tjeckor, heta förvarade i en gammal
skrin, målat i gröngrå eller brun färg
helt utan dekor, dock förkann i enstaka
fall, artal eller inmatats målade i av-
vikande färg, ursprungligen hade denna
varit vit eller helt ljus. Gångjärnen var
oförmligt grova och så — stort tyngs
än de utgjorde beilag. Höjden på dessa
skrin var betydlig omkring 35-40 cm.
förmodligen ha de varit anordnade på
kanna stöjtes under en säng, och på ^{en} ^{ett}
ej behövt upptaga plats — kanske i en
torpstege, gård eller rent av — längr
fram i tiden t.ex. 1800 talet se de de
i en drängstege, eller pigkammare.

Renare har jag sett dylika skrin
omväglade åt- och invändigt samm
med blom-motiv som pryddes
t. c. m. årtal har dekorerats och kitsats.

Dem skrin har använts även till
andra ändamål än kläd-skåp, t. ex
som matskåps skrin vid långresor eller
vid marknads — och kyrkshesåkr. vid
höre helger till främmande kyrkor. (här
kring matskåps skrinet stiftades bekant-
skap mellan ungdomen där föräldrar
själva uppträdde som bönemän.)

De skrin som fanns på ålder d. hemmet
brändes åt förqängheten redan 1925,
då Hemmet ombyggdes. Men hos hem-
mans ägare Allan Jansson Boda, Försnäs
liksom hos byggnadsarbetaren Henry Samu-
elsson i Jutåsa Försnäs finnes dylika

och anmålade. Ols! Skrinen var i sin gamla målnings så fästa att de ej löste sig i en konungsskinn — men ägarna ville nu pietets-akt behålla dem — därför lät man måla dem.

Ols! Det är ej för målnings utan för gylver möblens ^{rest} skenit som detta berättas.

Andra gamla möbler som jag minns från 1912 — då jag kom till denna ort varo Snedklapp-byrå — en byrå med 3 lång-lådor samt en klapp att fästa ner och inlagd i denna ett 16 tal smålådor samt ett litet skåp med dörr. Dessa snedklapp-byrå-er var avsedda för husfaders bokor. I smålåderna förvarade han sina byråskrivare och ömtäliga verktyg: t.ex. saks-knivar, någar, pengars eller andra

ACC. NR. M. 14345:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8.

"verktyg" t. ex. eggarsa försmål (för kantare-
-ring av smågäsar och ringa stultkalvar).
Såväl även en gashinde eller lite upptras-
lad linneted, kanske en glas-skarsare-di-
arant t. t. ja ännu mindre skym-
mande ting som man — för barnens skull
hade enlåta. I det lilla skåpet i mitten
av klappen hade bläckhornet sin plats
jämför pennor. I de stora lådorna förvaras
des husfädrens fina vita skjortor, förhänge
(löst bröstade), kragar och manschetter.
Såväl av den gamla slammaren hade
även sin gamla brudgummskjorta där,
sparat till då-a-skjorta. Omedelbart
bunder klappens gångjärn fanns i de
flata smedklapper (luten cirka 5 cm)
djupa låda som hade byråns hela längd,
här var platsen för värdepapper, = gälds-

-handlingar, torpar-kontrakt, kontrakt med
födoräds-folket på gården (= undantags-
folket), konceptteckningar och avskriften
t. t. b. Ant som tillhörde en 1800-tals eller
ännu äldre bondgård. Som skrivbord
var ockant användes i stället denna
praktiska möbel som sådant, samtidigt
som det utgjorde en s. k. finmöbel.

Också dessa gamla snedklappar vara
brunnsmålade i ekfärg, men såsom
ådrade. Snedklappen tycks här på
orten varit en föregångare till de i mitten
av 1800-talet uppförda chefförvararen.

Efter hand som man började låta gör-
a skrivbord: äkte snedklappen ut, eller
också målades den, oftast i samma färg
som den hant förut: hemligen brunt.

Antingen den var beklad av ek eller furu.

Efter anmälning och med nya beilag och
läsar fick den en ny värderhet. Och nu
blev den en prydnadsnöckel, precis
av mer eller mindre "fina" prydnads-saker.
Sådana förekomma de ännu, de skiljer sig
essentligt från de nya fabriksgjorda
sneklappar som nu 1957 förekommer.
Särskilt genom sin enarmade teygad och
gedigenhet. Upptecknaren av detta är
själv ägare till en mycket smäckad som
dock anmälades 1922, i ekfärg med åd-
ring, fört då erhöles den läsas, fört fanns
endast läs lin klappen (obs! naturligtvis
förvarades penningarna i smålådorna utan
vad jag uppräknat. — ja den var också en
"enkild bank", ty i äldre tid använde man
sig mycket av personliga penningbän, och
det gälde då att ta värd på skuld-
sedlarna.

ACC. N:R M. 14345: 11.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

11.

Den gamle rit omnämnde klaffhyran
(som äges av mig) har tillhört min makes
förfälders = lantbrukssamfundatorer) fadern
född 1830, modern 1834. Det var min på-
fund att hyran skulle restaureras, detta
skedde då 1922. 60 kr. = en ganska stor
summa då (trots stor arbetslöshet bland
hantverkare just då). Den förti målaren
är naturligtvis obehänt, men den serle
var en fackman i Bukarrhamn.

Vad gäller beträffas har dessa i regel
varit brunn - eller rit-målade, utan
dekoration. I mitten av 1800-talet och till
längre fram var det högsäsong för
goevplåttor. Ljåva urverket köptes
då på ortens marknad, där dessas
försäljare gick omkring i flockenlet
och bar: Öppet se dylligt klodnerke

liksom en dags skylt, men som ville kunde
då tecknandla sig en dylikt, verklet var
tecknerkat i Lora i Dalarna. Efter
besökarniten till gården lät köparen
en möbelsnickare tecknerka fodralit och
vad målningen angår ansågs detta kun-
na utföras av förste hante målare ty
målningen var enkel — således ingen
särskild klack — eller finmålare.

Vad skäkte-träden beträffas lår de
flerta kvinnor här på orten aldrig sett
hur en sådant ser ut eller bör vara.
Här kallas dessa skäkte-träden och li-
kar i formen en kniv, någon form
med uttuggning för handens införande
finnes ej, utan i stället en 10 cm. lång
bleckvänt skäp. 7 Skätelör. Och
Västra Torsås Småland däremot vora:

de flesta skäfte-träd menst dubbel
så breda som Halmar Låns "knivas"
och så välgjorda att de trots sin enkel
het (= form som ett urgamalt svärd)
vara konstnärliga.

I slutet av 1800 talet och delvis
tidigare började man måla dessa
träd och de blev då prydda med
någon tuftan eller blja, en liten
ranka av gröna blad, ärtor samt
förkokstämmer till husrådernas eller
mormodernas namn, men detta
med målnings var en mycket påhitt
ty ingen använde ett målat skäfte-trä
vid tillredning, att för fort skulle
färgen quidits av under torkens
skakning. De här målade skäfte
trän hängdes sen upp som prydnad

i lätta rummet. De här främa
skäkte-träden tecknades av bok, som
ju ansågs som det starkaste av alla
kruenka trädslag, och därför kunnade
göra mycket tjenna, och tämpliga för
sin ändamål. Varje kruenna var lika
vård om sin skäkte-trä som sina vän-
skedars, och vid de vanliga skätte-gil-
len om hösten, då manke 7-10 st. d. h.
skätte-kärning-å hop-budats och om
hvarhetade linet, gjordes
alltid jämförelser — kärning-å-kä-
menkan om vars och ens ägande
skätte-trä, och "dess historia". Jo, ofta
hade dessa trä, en historia, nej sållan
en kärlekshistoria — näst kunde vara
en fästmanspresent till ägarens
14. mor eller oftast mormor. Det var

såsejnt att färdsmannen själv tecknat
det. Utan betydt det av ^{en} andra särskil-
da yrkesmän som hade annan och
— den medfödda konstnärligheten
inför det eleganta och ledigt sväng-
da skatte-trädet. Tidens yrkesmän
voro alltid fattiga, det vill sig
för eftervärlden som de arbetat men
för själva arbetets skull. Namn och
antal, och i de äldsta böckerna, voro enkla
kring handtaget. Tecknarna gjorde
som då tidens (1850-talets) bästa träslöj-
are: de gick själva leya-mellan (mellan
leyarna) här menas anläggare av orter, och
såld de sina alster för en 3-daler (= 50 öring)
eller så anbring, fick en målmat, och om det
var nära källan: hus-a-a-a-ning (husmen)
15 för ballen, kanske bara på golvet.

Histor, i sin gamla ursprungliga och
äf. förgrävarande omäjlige och upplöste
då dessa redan under 1800 talets sista hälft
ersatts med dragkeitor, och der som möj-
ligen av pietetli skäl sparat en gammal
s. k. kläd-keita har låtit måla denna.
och därmed helt förhissat den gamle utre-emb.

Dock har jag sett en och annan gammal
keita i någon bod, det den vendansats, efter
att någon tid stått på svalen (övre hallen)
med trappgång, då har den oftast varit användt
för det grövre vardags-sänglinnet, eller
gårdens hemspenna lin - och ullgarn e. t. c.

Härför har den utflyttats till mat-boden
där den annänts som brö-keita - till de stora
gryna råg-bröds-bullarna, ja efter olika
öden i olika bondgårdar, där den så
gott som alltid varit en klädkeita ~~från~~
16 kar

den slutligen — efter det råthålen blivits
för stora, eller trännaken blivit svår,
hannat i stall, som förvaringsplats för
läderremmar och låsa delar som liksom
seldonen och för öfrigt hästens utrust-
ning. Någon av dessa — för så högt
värderade föremål har blivit s. k. mjölkinta
i lagård (ko-stallet). Men ännu
syns — trots degradering dess form
och utseende. I regel har funnits
2 modeller, den finare har kunnigt lock,
den enklare är s. k. flast-lockad.

I regel har de varit bruna till färgen
och målade i endast en färg. Där
änna talier eller årtel har förekom-
mit ha dessa målats i vitt, som under
årens lopp fått en obehärlig färg i grått.
Till vänter inne i kistan har anträffats från

17
början) pinnits en liten cirkla 15 cm bred li-
da som kallas Läddi-ka = kiert-Läddelka
ansedd för ägarennans smycken, ringet-
ring och även finare kyrk-närdulor eller
handdukar o.d.l. Denna läddelka har
räkt tvärs över kiertans bredd, och varit
försedd med lock, vilket öppnats endast
när något av de här i förnärade sakerna
skulle användas — ja brud-psemlöcken
förnärades också här. Ja de kiertor-
som haft kulliga (kuppiga) lock har all-
tid varit målade i mörkt och i ljus färg.
Men ingen dekoration. Nej så omkring
-a kiertor att varje familjemedlem hade
en s.k. egen kieta har ingen här hört om-
talar, det låter ju också otroligt då fam-
eljerna voro i allmänhet stora, nej då,
t.ex i Kiiten av 1800 talet måste man

bekränna sig med mindre, oftast i kint på
utrymmet, gångkläderna hängdes upp
på kläd-kammaren, ofta hade
ett par kintor sin plats här. — Och över
dessa hängdes både mans — och kvinn-
folkas kläder = gångkläder = de bästa så-
dana upp. Den enda pryads-mö-
nig jag såg på dessa flat-locka-de
kintor var själva luten vid öcket.
Locket = omkringlocket varit målad i blå-
grönt. Låset har varit stort, försedd med
en kraftig fjeder. Några fötter fanns
icke sen dess dessa flat-locka-de kintor,
men kintan hade alltid en kraftig lert run-
pela nedre delen — bottenen, den stod
alltså direkt på golvet och måste flyttas
vid skruvning. Handtag fanns i regel
i begge gavlarna. De äldsta av
jörn.

ACC. NR M. 14345:20.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

20.

20.
Såvitt mina sagesmän (nu för länge sen döda)
kände till s. k. Keite & papper som för fröjd-
nads skull uppklistrades inne i locket
— på lockets insida. Dessa användes endast
av kvinnfolken, de unga flickorna hade
ju sin blivande utstyrelse förpassad i
en sådan Keite — vetken såldes som
hennes egen — och när det t. ex. kom
friare eller bönmän till gården öppnades
Keitan, och som denna ju alltid var place-
rad mot en vägg kom det öppnade locket
att luta ~~mot~~ mot väggen, och tog sig nu
varckert ut mot denna, öppnades nu
samtidigt locket till lådskåpan så
kunde friare och bönmän öfver-
se och som här fanns, liksom vid släkt-
kalas, då de kvinnlige släktingarna alltid
hördos sitta i dotterns — i gården, fram-

ACC. N:R M. 14345:21.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

21.

-tids karta. Vid all gammal möbelmål-
ning där dubbla inustallier förkommit
har det varit en par makars gemensamma
möbel, makarna ha då jäkva latit förfärdiga
denna möbel-karta eller skap. Likaså
finner man å namn på äldre golvlackor
(dessa från V. Torsås och Skatelövsmål.)
Se även till sist - på särskilt blad
en kort uppt. från ovannämnda ort.

Skåp När 1957 är de ursprungliga
skåpens tid förbi men ändå för 20
år sedan fanns ännu inom Döberbet och när-
gränsande socknar — i de medeltida bond-
gårdarna = 1/2 eller 1/3 mark lat. med cirka
30 tunnland åker — (i regel välbergat
folk) — åtminstone ett snyggt skåp i det
största och oredigaste rummet. Typ är
fick skåpen — efter jordbrukets första upprinn
efter första världskriget — också på 1920
talen vilka för de nysnoddiga gamla
obekväma kasserna — där ju hyllor
na i motsats till skåpet alltid fanns längst
ner mot golvet. Skåpet har här i Små-
land som flera århundraden till talen
 varit samtida med kistan = den här
förut skildrade kistan. De flesta olika
ändamål. Kistan var anordnad för kläder

Och kenne samt personliga artiklar. Skåpet
var i första hand avsett att förvara den
kända smisen, samt lagad mat, mjölk
i fat, samt den skurna (skärade) bröd-
kakan, sådant förvarades ej i kistor,
där hade visserligen brödet sin plats men
det var brödets föråd.

De re-ela ämnesen skåpet räckte
från golv till tak, hade en bredd i van-
liga fass mätningar, men höjden,
hade 2 dörrar, under dessa fanns i flera
faser, en djup atdregslåda, eller också var
den låda delad i två lika stora lådar
ätsä över skåpets hela bredd.

Skåpets djup omkring 60. cm. Stilen
enkel, oftast o. k. refflade dörrar, i färg med
skåpet, men också speglar förekom på
dörrarna. De flesta av dessa praktiske

ACC. N:R M. 14345:24.

skap var målad i en lät (= endast i färg)
kerent var allmännsait, men jag har sett
än helt vita, liksom blå-gröna, eller
grå-gröna. Enda prydnad var den
omkring 15 cm breda, grout kerlade
biter, översitt, ofta gick denna upp
helt till panelen i taket. Men hos hem-
mansägaren Allan Jonsson i Boda
adress Förshuset, där en dylik vitmålad
skap fanns, var detta något lägre så att
här — på skapets tak — hade sedermera
breckorna sin plats liksom en gammal
työck kibel, det är 10 år sen jag sist
gånge såg detta hem — men har
långt tidigare sett det, och vet att den nu
varande ägarens mor-mors far
hemmansägaren Lars Jonsson i Boda
ägt skapet, ~~en~~ dennes dotter Ankefred

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

24.

Hilda Petersen har född 1863, den av mig för-
tecknade ägaren måste vara född senast
på 1830 - 1830 talet. Tydligen har skäpet
omskäpts. Vid formen och storleken beträff.
har jag sett flera sådana här på orten, för
senast 10 år sedan. Har det är nu är mig
obekant. — jag är nu i den åldern att jag
ej kan se till, för att se mig om, min
hörsel är liten, man därför ej ringa och fråga.

Detta stora vita skäp hade sin
plats i den kyrkliga trevliga vardags-
stugan, omedelbart inom köks-dörren
altså mellan öfverfönstret och köksdörren.
Här har skäpet ^{stått} alla dessa år.

Tydligen har detta skäp ansetts
för i första hand mat-skäp, ty de gam-
la köken doro ju så många år vinter-
tiden kunde ingen mat förvaras där.

ACC. N:R M. 14345:26.

FOLKLIVS-
ARKIVET

LUND

46.

Men porlin- eller tennservisen måste
ju också ha en tillgänglig plats, och lämp-
de ju köpets längst upphängda hyllor
för detta. Vardags-Karalen (= Karlen)?
jfr. dessa hade sin plats på Kaka-hyllan
ett dags mått utan både väggar och dörrar,
men med hyllor och smala stänger som
stöd för alla smällspings-redskapen liksom
bentad av trä. Karahyllan hade
sin plats i decket med matköpet
på ledet till högvarnen köksdörren
mellan denna den stora öppna
spisen. Karahyllan har långt
före 1800 talets slut utflyttats i köket.

Detta på föregående blad nämnde var of-
fent benämnt matkäp men många såg
det stora käpet, ty det var stort.

Förörrigt fanns även en kurländ maden
för matkäpen, ty var och en nämnde — som
matkäp det av hemmets käp som an-
sågs passande eller "lagom fint" för detta
ändamål d. v. s. man tog inte — eller
sällan det finaste käp man ägde till mat
käp, detta var ju det käp som mest av alla
användades och släts, som öppnades och stäng-
des otaliga gånger om dagen och därför
föret fa-ler-de = falerade = bledde = (blev) skan-
filat. Hängkäp tycks det varit gä-
rna i Dödkhust inte bara i bondgård-
ar utan också i de allra fattigaste hem-
men, dessa kunde också användas så
som matkäp, särskilt synes en

en anblickning i dess varit anordnade för
satt. Hörnskåpet är nämligen
med hängskåpet ty ofta har det sam-
ma storlek och hänges på en bantant
krok i hörnet, men skåpets rygg har ju
ett annat utseende än det förtränade:
för att skåpet skall passa efter hörnet är det
i båda fall femkantigt — ja de finaste
hörnskåpen som beskrives hender denna
fråga sid: 33. Drängskåp med dessa

anses hör i

Småland det skåp — av vilken typ som
helst, som står i drängkammaren eller
drängstugan och som ofta är ett steg
för drängs rum för "denne" bräte, samt
drängarnas smis-plankor och mosvärja-
-arkor, lite skomakar-verktyg som dräng-
arna använde vid smålagning av rem.

mar och seldom i t. b. Je oftast hade drängen
en sej-ärke färika av trä (med hel vägg) med
lite sydon i, han lappade nermånen på
sina smul-vantar och kankände strömmar
och med, sydde i lyx knappar o. d. l.

De här dräng-stuga-skåpen voro oftast
mycket gamla. Drängstugan hörde på
del flesta gårdar av gårdens gamla öde-
stugor, där ej sånär undantagsfolket
boet (= föderådstagarna, de förra ägarna)
och det blev sen drängen eller drängarna
som fick, efter de gamlas död överflytta
till de gamla husen, där det gamla
matkåpet fick stå kvar för drängens
räkning, sina tuckörighets för övrigt
förvarade drängen i sin egen kista med
lås, De vita gängkläderna hängde på väg-
gen över kistan. Andra namn på skåp

oro ofta uppkallade efter den personlige
före ägaren, eller det hem där det fanns
t. ex. famä-na (= farmors) skåp, eller
kammars-skåpet, nattnugen-skåpet,
köks-skåpet o. s. v. Flera gamla skåp av
olika storlekar och modeller hade aldrig
 varit målade, men de som nu finnes kvar
är oftast målade. Några fina skåp
med inläggningar av t. ex. aln. trä
hade varit sämre, bland aln och en,
här. I kyrkherde August Leditrans
i Döderhult hade två gamla fina
skåp med inläggningar på låda
dörrarna men förmodligen stamma-
de dessa skåp från Blekinge varifrån
han hvar, en bondpatrons dotter kom-
met, skåpen liknade de fina skåp med
31 enkla inläggningar jag såg i kyrkmå-

Land = V. Torsås och Thetelön, Hörken da mfl.
socknar. De här från Döderhult om-
nämnda skåpen försvann med denna
k. k. död och auktion — från Dhet, de
stajades av en byrå som tillhörde skåpet
riktet var ställt på denna, (än klaff
byrå med ett skåp ställt på denna (han
fremmits i enstaka fall). Tysväs har
i de flesta fall dessa inköpts av entrene-
rade steds-herrskap. Dessa skåp
har räddat från golv till tak i acemage-
hemmen. [Någon bedjehar socialgrupp
har aldrig ägt en dylikt skåp]. Iert ha
de använts som glas + porlän skåp
sats för förvaring av bästa duktyget,
plåtren, längst fram i bästa rum-
met. Hos k. k. ledbrönn i Dhet. stodo
bedje skåpen på en och samma läng-

ACC. Nr M. 14345:32.

-vägg i den stora prästgårdsalen.
Hästen voro precis lika i form och färg.
Borta härifrån sen — omkring 1930!

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

32

Hängskåp. Ett exemplar finnes i ett ut-
smyckligt gamla skick i Dödsbukt
Ägare ~~kräddar~~-änkan fru Bergstrand, Mari-
holm, portadrens Björnsbarn. Kåpet som
har en plan bakre och således ej ansetts att
hänga i ett hörn — vilket annars ären
förekomma här. Fru Bergstrand säger
att kåpet är ansett till snätåk. Hennes
onacke ~~kräddar~~mäster Bergstrand var född
i Kråksmåla socken Småland. Han var
född 1857, och hade köpt detta kåp i sin
hemborg, innan han 1903 gifte sig
och då medförde kåpet, vilket han hela
sin lev som ~~kräddare~~ förvarat sina
önörster i, liksom den cirka 4 cm.
långa ärkan som han medförde vid sine
arbetsbesök ute i gårdarna där han sydde.
Innehållet bestod av symatrial-redskap för-

handsömmad. Förmärksvärdet står detta
hängskåp i en mörk tambur, uttänkt på en
gammal byrå. Skåpet är endast 80 cm.
høgt, 60 cm. bredt, och 18 cm. djupt. Det har
2 dörrar och två hyllor — utom skåpets
botten som ju bildar en hylla. Skåpet är
målade i blå-grön färg, dörrarna ha en
"spegel" på vardera dörren själva spegeln
är målade i brunt och dess kant i en
ljusare färg, något åt rött-grult. På varje
dörrspigel är målade i rött och orange en
enkel blomma, liknar en seppa.

Utom blomman står året — på ena
dörren 17 och på andra 98. betyder
— säger den 91 årige ägarinnan, 1798.

Hon vet också uttänkt, efter sin framtidne
makas berättelse om skåpet aldrig är om-
målade sedan dess. Målningsen är än i de väl

bebehållen och vacker, kanske beroende på att
det ej varit utsatt för ömerkan eller skitmen.
Skreddarmönken har ju icke använts daglig-
en.

En hörnska som i stort sett jämmer
om här förut omnämnda
ska, äges av torpar-änkan Tingeborg
Östergren i Tjutåsa adress Församlet.

Hon är född 1883 här och varit bosatt i
om orten hela sitt liv. Skåpet har
hon ämt efter sin fader Oskar Olsan-
torpare och smed, född i grannsocknen
här Fliserud, 1849. Denne i sin tur
har ämt skåpet efter sin fader, torparen

Håkan Persson född 1818 och dennes
hustru Johanna Kristina född bondlotts
i Högstads socken (grannsocker till Dödsförsamlet)
år 1818. Skåpet är så gammalt som

semkantigt, för att kunna passas in
i en hörn. Trots skåpets obetydliga
storlek är det så fast så att på en skänk
det ej går att flytta ut ur det lilla mörka

gamla skåp där det nu har sin
plats. Trots att det är ett hängskåp, hänger
det icke utan är med kraftig "dov" fäst
på skänkens vänstra halva — nägot
på skräddens här, för att passa in i hörnet.

Skåpet som är väl arbetat är
82 cm. högt = med lister uppe och nere.
bred — (med hela de 5 kanterna) 82 cm.

Övre lister som sitter fram är bågformiga
är 13 cm. bred, skulpterad, nedre lister är
8 cm. bred. Överst 1. list och med
"spegel" 48 cm. hög.

På de 2 av
skåpets väggar finns närmast dörren
finnes 2 speglar — över varandra, de

cm. höjd och 8 cm. bredd. Också finns
5 "speglar" på denna lilla skåp = 4 små, på
gavlarna, samt ~~ett~~ en större på dörren.
Men modellen är den samma på alla.

Skåpets färg är den för dessa gamla
möbler som målades under 1800-talet
och tidigare, brunt, ja brunt som går i
rött — liknar krapprött. Alla speglar
liksom listarna är målade i blågrönt,
så också dörren. Under dörren står
årtalet: 1810. Målat i gulvit färg.

Den ingen annan dekor. Skåpet
är vackert i sin enkelhet, men kanske
arkitekter tycks den okände smickaren ha
lagt ner på denna lilla skåp, som
innehåller 3 hyllor, varav den övre
är högt egendomlig i formen, för
37 att kunna sluta sig till skåpets båda ^{övre} hörn

Detta ännu vackra och välskärade skåp
är aldrig använt sedan 1810, trots att
det använts som matskåp, och ägaren
säger att på äldre hyman = skåpets botten
alltid ligger hennes mer än 70 åriga korned
har alltid en liten erhållad trä-hö, slätt
där, vari salt förvarats, och i detta som ju
var grovt, en liten rund sten, använd på gro-
sönder de stora salt-kornen med. Denna
sten kallades salt-sten, fanns i varje hem,
den stannade oftast från en iöständ,
och innehöll järnenälen, därför typigden
hos denna, storlek som ett ank-ägg, alltid
lika slät som skalen på ett sådant.

Man förtår att skåpets 5 sidige form
beror på att man velat slippe de skarpa
hörn som annars alltid fanns på de 3 sidig-
iga hörn-skåpen.

Man förtår att det är det fattiga folket
som kant så ömkligt små mat-skåp
de ha t.ex ej kant så stora lagar på socker
att detta ej kunnat rymmas på en enda
liten trä-kassett som petats in här mellan
den lilla sockerurnan och mos-a-koppen
[mos = kokat av enbär och krösa = krösen =
lingen] som ju oftast utgjorde det kunnad-
saktiga teutugget till det grova brödet.

Dees mos var något som de fattiga
hushållsdrarne själva kunde äta och dricka,
och vara stor förtjunta i dees mos, som
man doppte (doppade) brödet i.

Ingen plats behöves för något mjölkbe-
fat, ty denna var allt för dyr och
sällsynt hos fattigmannens folk.

Men di rike (= för-mågne) hade de här valla
39 pa (= bakra) skåp - a mer som förvaring.

Skåp för silver- och värda (värda) horniked-
 ar, di brukte ha en särskild liten hylla öfver
 som di hängde di vackra sked-e-ra (skederna)
 d. 7 färdmans-hemmen, hängde
 ett sådant skåp oftast inom stugan-dörren
 (=från)parten, under skåpet hade vatten-span-
 met med två skåpar: en plats (=plats) stug-
 an hade ju endast 1 rum, och oftast var
 detta mycket litet, och de (oftast) 3 säng-
 platserna och själva eldstaden. Den stora
 öppna spisen upptog det mesta av utrym-
 met, här var hängskåpet mycket lämpligt.
 Ett annat och större mat-skåp som inte
 fanns (=fanns de); dessa gat-sea-ar-stu-gor
 = rummet efter deras stånd (=social grupp)
 = arbetare som sålde på gatan = väg-kanten
 och varo jord-lösa (en motvridhet
 40 till 1900-talets egna arbetar-bortöder.

Detta austra — som var större och ej lämp-
de sig för de små pygg-ås-stuv-e-kä, var
som nedanstående här:

Ägare änkefru Haren Carlson
i Södra Tjuntåsa Skorpetsorp född här
1890 och bosatt det mesta av sitt liv.

Skåpet har ägts förut av föräldrarna
och dessutom tidigare av farföräldrarna
som köpt det av en granne, för någon
krona — säger den nuvarande ägaren,
Också var skåpet icke nytt när dess köpte
det.

Utsse-ende: som man ställt i
my. ungefär lika höga och lika breda skåp
på vår andra. Det ser ut som står på
golvet är dock djupare = d. v. s. detta
skåps gavelar är 30 cm. bredare än det
övre, vilket gör att när det övre
skåpet skjutes intill väggen bildas här

en 20 cm. bred hylla, på vilken man kan t.ex.
sätta ifrån sig en sak på, medan skåps-
dörren är öppen. Föröfrigt för skåpets utse-
ende av att vara konstruerad arbetat än vad
det i verkligheten är.

Övre skåpet är 83 cm. högt, 80 cm. brett,
djup = gavlarna 32 cm. endast 1 dörr och denna
har "spegel". "Speglens" höjd 39 cm 48 cm.
bredd 32 cm, hela dörrens bredd 53 cm.
Längst upp finnes en arbetad list 5 cm. bred.

På dörren finnes en målad blomma,
enkel men naturlig, ser närmast ut som
en kvist med blomknoppar från ett äpple-
träd, endast i utslagen blomma. Totalt en
är blomman målad för fri hand, målaren
har insett att just de här lilla svängda
äpple-kvistarna ha behövt endast några
snjareck streck för att bilda en blom-motiv

Blommor och krutarorna är målade i rött samt
ljus-gult samt grönt. Skåpet är målat
i mörkt brun-rött, med "speglar" och litor
i grön-blått. Skåpet innehåller 3 hyllor,
utom skåps-botten. På skåpets bruna botten,
över dörren, står målat med skrubborstarna
i vitt: D B S 1826 12 S D

Detta utstår på ytan av skåpet, och ser blom-
motivet därneder, men på "dörrspeglar".
Nedre skåpet har ingen spegel på dörren,
men en målad sådan i färg och samma
blommor som övre skåpets. Här finns
endast 1 hylla, men här går under denna
gott utrymme för större köks- och matlag-
nings redskap. Skåpet är aldrig om-
målat, men jämförelsevis väl bibehållit.
Färgen har ett tjockt lager, skåpet som i mer
än 60 år står inne i stugan, har en flyttat till
köket.

Namnet är säkerligen en parbrakars.

Än endast en av familjemedlemmar
för egen del använde en klapp förskam i
de gamla fina bondgårdarna, det var i
så fall far-kär (=kära far) = husbonden
i den förmåga fina gården. I ett sådant
klapp fanns ofta en med-klapp och fanns
mer för skrämming och för annat små-
lådor och ibland en lön-Låda för värd-
e saker. Lo-kä (mor kär = kära mor)
hade vanligtvis tillåtelse att någon
gång titta i detta klapp t. ex. för att hjälpa
= hjälpa far-kä med att söka upp en gam-
mel remers e.d.l., eller fick ingen gå i
detta klapp. Förresten förvarades far-kärs
finaste skjortor, m m. här. Lådor fanns
alltid till dessa far-kärs klapp. De hade
44 ingen bestämd modell.

Klädschåp okänt vendes denne tid=1800-
talets 8-9 fönta decennier, sen kom garderoben
och ersatte bondgårdarnas kläd-kammare.

Ja, det vanliga var att ännu skåp var
en låda, en något var omått så var detta
ett köks-skåp. Ett annat skåp som jag
nu skenns härifrån är det lilla bok-skåpet
som hängdes på en vägg, storlek omkring 60
cm i höjd — ja nästan fyrkantigt var
detta skåp, försedd med 1 enda hylla, men
skåpets botten utgjorde ju en. Skåpets pry-
nad var endast en enkel 4 cm. bred list längs
över och neder-kant. En dörr, och denna
alltid försedd med en ruta av vanligt fönster-
glas, som upptog hela dörren. Läs försedd
målat enlät (enfärgat) men i rödbrunt.
Böcker lades också ovanpå skåpet. Ingen
45 beständ plats i stugan för bok-skåpet.

De gamla och alltid klumpiga drag-
kestarna från 1800-talets mitt eller tidigare
var aldrig dekorationsmålade, men de
2-3 lådorna hade alltid bressingsbeilag,
= 2 kämn-lag i vad-dera låd-a(n). Ja de
aldre enkla hade små träknoppar i stam-
dräkten käns-des aldrig lyra — utom sm-
klapp-bir-än förutis. Om g hämmtak fren-
mits skulle ingen sätt mä(=förmätt) dra
ut e(en) låsken stor lång låda — oftast
av gammet trä = kärmen av lall-a
(tauen). Jag har dock sett dylika dra-kest-
or mål-de i perl-grön, eller blågrön,
likson grön eller blå-målde. På möb-
ler i adelsmänhet var bottenfärgen bees-
rödaktig. Dock var de gamla lång-
säng-e-ra (lång säng = hustoriansk stel)
sätt ofta målde i e(en) vacker grön-brun.

ACC. NR. M. 14345:47.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

47.

färg särskilt den säng som skulle vara för
gäster, eller som mo-kå (= morkåse) på en
hemgift. Var sängen skulpterad och var
brukligt med densa, så var skulpturen alltid
i svart. Lövning direkt på trä-
et har förekommit först i slutet på 1800 talet
och då endast på mindre äggfrydnader
(små, på stråden av en hjörk, utsågade
härtycker, av någon cm. tjocklek. Den rite
barken har utgjort ram, och oljemålningar
oftast ett mindre landskap. Likaså var-
ade serieringstapetter.

Om tiden för chablonmålning
Läs här om de gamla målen i denna
uppt. Dessa tycks ha varit ett 1700 tals-
mo- och som såklart till mitten av 1800 talet,
senare tycks detta måleri intress från
andra landskap, men blev aldrig all-

ACC. Nr. M. 14345:48.

mänt. I början av 1900 talet började
en och annan av måla möbler i tskagm-
färg, denna färg blev aldrig populär bland
allmänheten på landsbygden.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

48.